

FILOSOFEŠANA

MĀCĪBU STUNDĀS

SKOLOTĀJA ROKASGRĀMATA

Autori - Menons, EU Socrates programmas projekta, grupa – 11 Eiropas valstu pārstāvji

Šis projekts tika finansēts ar Eiropas Komisijas atbalstu. Šī publikācija [paziņojums] atspoguļo vienīgi autora uzskatus, un Komisijai nevar uzlikt atbildību par tajā ietvertās informācijas jebkuru iespējamo izlietojumu.

Latviskojuši: Ieva Rocēna un Arnis Voitkāns

*MENON: Developing Dialogue through Philosophical Inquiry
Comenius 2.1 Action 226597-CP-1-2005-1-MT-COMENIUS-C21*

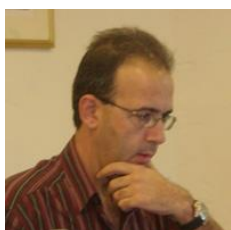

MENONA

projekta partneri

Dr. Džozefs Džiordmaina

Maltas universitāte, MALTA

Projekta koordinators

Rodžers Satklifs

Society for Advancing Philosophical Enquiry and Reflection
in Education (SAPERE), Oxforda, LIELBRITĀNIJA

Robs Bartels

INHOLLAND augstskola, NĪDERLANDE

Zaza Karneiro de Moura

Portugāles centrs „Filosofija bērniem”, Lisabona,
PORTUGĀLE

Fēlikss Garsija Morijons

Madrides Autonomā universitāte, SPĀNIJA

Ieva Rocēna

Filosofiskās izglītības centrs, Rīga, LATVIJA

Lemana Ketina

Starptautiskā Small Hands Akadēmija, Istanbula, TURCIJA

Daniela Kemi

Austrijas Centrs “Filosofija bērniem” (ACPC), Grāca,
AUSTRIJA

Erži Erček

Tirdzniecības un tūrisma profesionālā skola, Budapešta,
UNGĀRIJA

Beate Borresen

Oslo Universitātes koledža, NORVĒGIJA

Hannu Juuso

Oulu universitāte, SOMIJA

SATURS

	Ievads	8
01	Dialoga jēdziens - <i>Hannu Juuso</i>	10
02	Dialogs mācībās - <i>Robs Bartels</i>	16
03	Dialoga nepieciešamība personiskajā izaugsmē un sociālajā dzīvē - <i>Ieva Rocēna</i>	28
05	Kā klasē veidot pētnieku kopienu (community of inquiry)? Grupu dinamika un mācīšanās sadarbojoties - <i>Erži Erček</i>	38
06	Līdztiesības veicināšana: Dialogs starpkultūru komunikācijai - <i>Daniela Kemi, Fēlikss Garsija Morijons</i>	44
07	Filosofiskais dialogs mākslā - <i>Daniela Kemi</i>	50
08	Filosofiskais dialogs zinātnē - <i>Robs Bartels</i>	56

IEVADS

Rokasgrāmata paredzēta esošo un topošo skolotāju mācībām. Tās pamatmērķis ir piedāvāt ieteikumus semināru vadītājiem, lai viņi varētu sasniegt iecerētos kursa mērķus.

Mēs pieņemama, ka semināru vadītāji ir pazīstami un praktizē filozofijas bērniem metodi, kas pasaulē pastāv nu jau vairāk nekā 30 gadus. Kā zināms, šīs pieejas pamatā ir pārlicība, ka filosofisks dialogs kopā ar bērniem ir iespējams. Pie tam, tas palīdz attīstīt augstākā līmeņa domāšanas prasmes, kas nepieciešamas veiksmīgai dzīvei sabiedrībā. Šī projekta jauninājums ir ietverts domā, ka dialogu nepieciešams ieviest un praktizēt ikvienā mācību priekšmetā. Projekta autori atbalsta domu, ka filozofijai mācību programmā ierādāma patstāvīga vieta. Vienlaikus, mēs uzskatām, ka ikvienā mācību priekšmetam ir svarīgi izmantot filosofisko dialogu. Atsevišķas problēmas, ar kurām skolēni saskaras, apgūstot mācību priekšmetus, iespējams atrisināt, ja bērniem ir iespēja diskutēt par filosofiskiem jēdzieniem, kas ir šo disciplīnu pamatā. Saprotams, tas nav iespējams, ja vien mācību priekšmetu skolotāji neiepazīstas ar šiem jēdzieniem visā to sarežģītībā un daudzveidībā. Vienlaikus, skolotājiem nepieciešams attīstīt filosofiska dialoga vadīšanas prasmes.

Tādas īsumā ir šī kursa mērķis, un skolotāja rokasgrāmata ir viens no instrumentiem, kas palīdzēs to īstenot.

Visām nodaļām ir vienota struktūra:

1. Filosofiskie jēdzieni, kas svarīgi izvēlētajai mācību jomai
2. Ierosmes vingrinājums
3. Vingrinājumi, kas palīdz veidot filosofisku dialogu par piedāvātajiem jēdzieniem.

Divi galvenie aspekti, kas tiek uzsvērti nodarbībās ir, pētnieku kopienas (community of inquiry) veidošana klasē un pāreja no dialoga uz filosofisku dialogu.

Projektā izstrādātais ievadseminārs paredzēts 20 stundām. Rokasgrāmata piedāvā idejas dažādiem mācību priekšmetiem. Seminārā iespējams izvēlēties atbilstošākos, atkarībā no konkrētās grupas.

Rokasgrāmata ir viens no projektā izstrādātajiem palīglikdzekļiem. Semināra vadītājam ieteicams to izmantot kopā ar rakstu krājumu, kas piedāvā teorētisko pamatojumu un DVD ar galveno teorētisko atziņu apkopojumu un filosofisko dialogu ierakstiem no dažādām

Eiropas valstīm, kuros bērni vecumā no 4 līdz 18 gadiem diskutē gan par zinātni, gan ētiku un mākslu.

1

DIALOGA JĒDZIENS

Hannu Juuso, Somija

1. DIALOGA JĒDZIENS

Hannu Juuso, Somija

Sagatavošanās

- Nodrošiniet pietiekami lielu nodarbību telpu, lai krēslus var izvietot aplī.
- Pārbaudiet tehnisko aprīkojumu.
- Sagatavojiet tāfeli, lielus krāsainus papīrus, nelielus papīrus, zīmuļus, dažādus sīkus priekšmetus (akmentiņus, grāmatu, fotogrāfijas, rotaļlietas, pērlītes, zīmuļus, u.c.)

Resursi

- Rakstu krājums
- DVD

Uzdevumi

- Semināra dalībnieki ir priekšstats par semināra iedabu un kā tas noritēs.
- Semināra dalībnieki ir padziļinājuši savu izpratni par dialogu kā starppersonu attiecībām.
- Semināra dalībnieki spēj labāk atpazīt dialogiskos fenomenus pedagoģiskās situācijās.
- Ir rosināta semināra dalībnieku domāšana par dialoga nozīmi izglītībā.

Filosofiskie jēdzieni

- dialogs-monologs
- sastapšanās
- citādība
- priekšsaprātne
- saprašana
- interpretācija

Nodarbība 1a: Kas ir dialogs? (90 min.)

1. Ierosināšana (10 min): *Sastapšanās*

a) Lūdziet studentiem sakārtoties divās rindās. „Satikšanās telpa” ir starp rindām. Studenti pa vienam no katras rindas sāk mainīties vietām. Vidū viņi satiekas klusējot. Tā tas turpinās, līdz visi ir samainījušies vietām.

b) Atkārtojiet augšminēto vingrinājumu, bet satiekoties studenti sasveicinās.

c) Lūdziet studentiem veidot pārus tā, lai vienā pāri ir nepazīstami cilvēki.

Katram piedāvā izvēlēties vienu no sīkajiem priekšmetiem ar domu, ka priekšmetam ir jāatgādina kas svarīgs studenta dzīvē. Pāros studenti, izmantojot priekšmetu, stāsta viens par otru „Kas Tu esi?”. Kad tas veikts, pāros pārrunā „Kā es jutos, klausoties stāstā par sevi?”

2. Ievads tēmā (15-20 min.): *Dažādas starppersonu attiecības*

Studentsi veido grupa pa 4. Ja iespējams, studenti novietojas ārpus krēslu apļa.

Dodiet norādījumus soli pa solim:

- *Lūdzu aizveriet acis.*
- *Iedomājieties, ka esat slims unseat ieradies pie ārsta. Kas notiek? Kāda ir situācija? Kādas ir jūs izjūtas? (→ pauze domāšanai)*
- *Iedomājieties citu situāciju – jūs negaidīti uz ielas satiekat senu draugu un abi dodaties iedzert kafiju. Kas notiek? Kāda ir situācija? Kādas ir jūs izjūtas? (→ pauze domāšanai)*
- *Atveriet acis un savās grupās salīdziniet abas situācijas. (→ īsa grupu diskusija)*
- *Uzrakstiet 3-5 vārdu (katru uz sava papīra), kas jūsuprāt vislabāk raksturo katras situācijas iedabu. (→ grupu pārrunas un vārdu izvēle)*
- *Kad vārdi uzrakstīti, tos novieto krēslu apļa centrā. (→ uz diviem lieliem krāsainiem papīriem “pie ārsta” and “kafejnīcā”).*

3. Darba gaitas izvēle (5-10min)

Lūdziet grupas pārdomāt, apspriest uzrakstītos vārdus un izdomāt interesantus jautājumus, ko tie raisa. Jautājumus apkopojiet uz tāfeles. Apspriežamais jautājums tiek izvēlēts balsojot.

4. Filosofiskais pētījums (30-40 min.)

Veidojiet un vadiet filosofisko pētījumu. Tas brīvi plūst. Ļoti iespējams, ka tēma skars dažādas starppersonu attiecības.

5. Žurnāls – refleksijai (20 min.)

- a) Lūdziet katram studentam uzrakstīt savu dialoga definīciju.
- b) Definīcijas tiek nolasītas skaļi (→metamais kauliņš)
- c) Piedāvāriet dažādas filosofu definīcijas (Martins Būbers, Nela Nodingsa, Metjū Lipmans). (→ DVD: Kas ir dialogs, sadaļā „Izglītība pretīm dialogam”)
- d) Lūdziet studentiem uzrakstīt īsu refleksiju par dzirdētajām definīcijām.

6. Literatūra

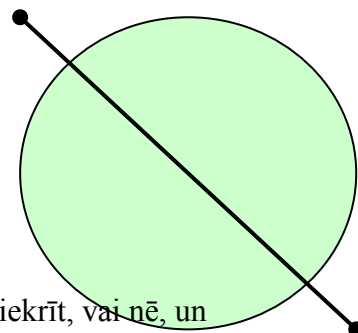
Raksts „Dialogs, patība un izglītība”.

Nodarbība 1b: Dialogiskas situācijas klasē (90 min.)

1. Ierosināšana (20 min.): Citādība

Ar garu auklu apli sadaliet 2 daļās.

Viena puse tiek saukta PIEKRĪTU, otra - NEPIEKRĪTU.

Treneris lasīs apgalvojumus. Studentiem jāizvēlas, vai viņi tiem piekrīt, vai nē, un jānostājas attiecīgajā apļa pusē. Studentiem sava izvēle jāpamato.

Ja kāds dzird pārliecinošu argumentu, drīkst pārdomāt un mainīt apļa puses.

Apgalvojumi (saistīti ar rakstu „Dialogs, patība un izglītība”):

1. Es saprotu bērnus.
2. Es pazīstu sevi kā skolotāju.
3. Izglītība ir dialogs.
4. ? (studentiem jāizsaka apgalvojumi)

2. Ievads (10-15 min.)

Video „Par dialogu”, DVD, sadaļa: „Video arhīvs” (→holandiski). Var izmantot tikai daļu no tā.

Lūdziet pievērst uzmanību sekojošiem 4 aspektiem (uzrakstiet uz tāfeles)

- bērnu runa
- skolotājas mutiskā iejaukšanās
- neverbālā komunikācija
- atmosfēra

Skatoties video, studenti pieraksta svarīgāko

2. Grupu diskusijas (40 min.)

Izmantojot savas piezīmes, studenti veido jautājumus un pieraksta tos. Students Grupās pa 4-6, apspriež jautājumus un izvēlas visinteresantāko. Jautājums tiek apspriests attiecīgajā grupā. Treneris var pievienoties kādai no tām.

Informējiet studentus, ka beigās viņiem būs jāiepazīstina ar savu darbu.

Tādēļ lūdziet grupās pārrunāt sekojošus jautājumus:

- Kāda bija tēma un kādēļ izvēlētais jautājums bija svarīgs?
- Kas notika pētījuma procesā? Vai grupai izdevās nonākt pie secinājuma?
- Vai radās jauni jautājumi? Vai visi grupas dalībnieki bija vienisprātis?
- Kāda grupā bija atmosfēra? u.c.

3. Refleksija (15 min.)

Katra grupa iepazīstina ar diskusijas procesu. Pēc tam aiciniet studentus pārdomāt visu nodarbību un rakstiski atbildēt uz jautājumiem:

- Kas bija pati intriģējošākā doma, ko šajā nodarbībā dzirdēji?
- Kurš bija vislabākais jautājums/ arguments šajā nodarbībā?
- Vai tu sastapies ar kaut ko, par ko iepriekš nebiji domājis?

Nobeigumā studenti dalās savās atbildēs.

4. Literatūra nākamajai nodarbībai:

RAKSTS: Kādēļ stundās pielietot dialogu? Argumenti un liecības par labu ieguvumiem.

DVD: Visi slaidi no sadaļas: „Mācīt dialogiski”

DVD: Video: video arhīvs: „Kas ir vārds?”, „Kas ir personība?”

DIALOGS MĀCĪBĀS

Robs Bartels, Nīderlande

2. DIALOGS MĀCĪBĀS

Robs Bartels, Nīderlande

Šī nodarbība pēta dialoga nozīmi mācībās. Galvenie jautājumi: kāda ir dialoga nozīme mācībās? Kādēļ tā? Kās skolotājs stundā var rosināt un vadīt dialogu?

Sagatavošanās

Pārlasiet nepieciešamo literatūru.

Studentiem jābūt izlasījušiem rakstu krājuma 1. un 2. nodaļu.

Sakopējiet DVD dialoga latviskoto transkripciju (nodarbībai 2b).

Resursi

Nodarbība 2a:

- Raksts krājuma 2. nodaļa
- DVD: „Kopīgi domāt un pārrunāt” sadaļa „Domājošais bērns”

Nodarbība 2b

- 2. raksta sākuma daļa.
- DVD: video: „Par dialogu”, video arhīvā
- Rakstu krājuma 3. nodaļa

Uzdevumi

- Studenti ir iepazinušies ar dialoga jēdzienu.
- Studenti ir izveidojuši kritērijus dialoga nošķiršanai no citām komunikācijas formām, kas tiek izmantotas klasē.
- Studenti zina/izprot dialoga nozīmi mācībās/izglītībā un spēj formulēt savu viedokli par šo jautājumu, izmantojot savu pieredzi.
- Studenti spēj atpazīt piemērotu skolotāja-dialoga vadītāja uzvedību.
-
- Studentiem ir ieguvuši sākotnēju pieredze par to, kā veidot filosofiska dialoga vadīšanai nepieciešamo jautāšanas instrumentus.

Nodarbība 2a: Mācīt dialogiski

Trenera ievads (5 min)

Īsa epizode no stundas „Vecmāmiņas dzimšanas diena”

Skolotāja: Bērni, kurš zina, kas šodien par dienu?

Bērns: Šodien ir manas vecmāmiņas dzimšanas diena.

Sk: Cik jauki! Bet tas nebija tas, ko es domāju. Kurš zina?

B: Šodien ir piektdiena.

Sk: Jā, bet arī to es nebiju domājusi. Padomājiet vēl!

B: ....

Sk: Nu....

Kāds bērns paceļ roku..

Skolotāja: Lūdzu!

B: Šodien pilsētā sākas gadatirgus.

Sk: O, jā? Jauki. Bet tas nebija tas, ko es vaicāju. Šodien ir ļoti īpaša diena. Kas šodien ir par dienu?

B: ...

Skolotāja kļūst pikta.

Sk. (skaļāk): Nu padomājiet taču! Kas šodien par dienu?

B: ...

Sk: Šodien ir 21. marts – pirmā pavasar diena. Ir pavasaris!

Vai jūs atpazīstat situāciju?

Amerikāņu pētnieks Dž. Dilons raksta, ka jautājumu uzdošan ir viens no izglītībā visplašāk izmantotajiem instrumentiem. Vidēji skolotājs uzdot 180 jautājumus stundas laikā. Un lielākoties tie ir jautājumi, kuri sagaida konkrētu skolēnu atbildi. Dilons salīdzina šo procesu ar nopratināšanu un sauc tos par nopratinājošiem jautājumiem. Kas vēlaties būt jūs – skolotāji vai detektīvi?

Skolotājs vienas dienas laikā uzdot simtiem jautājumu . Lielākoties tie ir šādi:

- Kurš zina, cik ir $4 + 5$?
- Kā raksta “viņš zināja”?
- Kas ir Nīderlandes galvaspilsēta?

- Kurš atceras, ko es stāstīju par Einšteinu?
- Ko nav atļauts darīt skolā?

Jautājumi, jautājumi, jautājumi. Skolotājs zina atbildes. Bērni, ne vienmēr. Bet, ja zina: Malacis, 10! Gluži kā viktorīnas vadītājs. Kas gribat būt jūs – skolotājs vai viktorīnas vadītājs?

Diskusija (20 min.)

Raksta „Kādēļ stundās pielietot dialogu? Argumenti un liecības par labu ieguvumiem.”

Sākumā tiek iztirzātas dialoga, diskusijas, izklāstījuma atšķirības. Pievērsīsimies atšķirībām starp dialogu un diskusiju.

Grupās pa 4 studenti pārrunā:

- Vai jūs saskatāt atšķirības? Ja jā - kādas ir būtiskākās no tām?
- Kas ir būtiskākais katrā no definīcijām?
- Vai kāds var minēt diskusijas/ dialoga piemēru no savas prakses? Vai jūs apzināti radījāt šādu situāciju (kādēļ?), vai tā radās pati no sevis? Ko jūs darījāt? Kāda tam nozīme?

Kopīga grupas diskusija:

- Kā jūs vērtējat nupat notikušo – tā bija diskusija, dialogs, ne viens ne otrs? Pamatojiet savu viedokli?

Treneris apkopo atbildes uz tāfeles.

Diskusija, jo: ...   Dialogs, jo: ...

Kāds ieguvums no dialoga mācībās? (15 min.)

Izmantojiet slaidus no DVD: “Kopīga domāt un pārrunāt”

Diskusija (25 min.)

Studenti formulē jautājumus, izmantojot nupat redzētos slaidus. Jautājumu formulēšanai var izmantot arī 2. raksta materiālu.

Izvēlaties vienu jautājumu diskusijas uzsākšanai. Diskusija trenera vadībā.

Kā mācībās veicināt dialogu? (5 min)

Trenera ievads¹.

Matemātikas stundas sākums.

Skolotājs grib bērniem uzdot strādāt pāros un sagatavo darbam materiālus.

Vienlaikus vien uzdod jautājumu: „Cik pāru ir mūsu klasē?” Izskatās, ka bērni nezina.

Skolotāja turpina: „Kas mums jāzina, lai to noskaidrotu?” Viens no bērniem saka, ka vispirms jāzina, cik klasē skolēnu. Tā vietā, lai sacītu „Cik skolēnu ir mūsu klasē?”, viņa vaicā: „Kā to var uzzināt?” Skolēni piedāvā dažādas idejas, skolotāja aicina viņus tās apspriest grupās. Pēc tam skolotāja jautā: „Kā jūs to noskaidrojāt?” „Kuram ir cits variants?” „Jēkaba atbilde atšķiras no tavējās, vai vari pierādīt viņam, ka tava ir pareiza?”

Ar saviem jautājumiem skolotāja palīdz bērniem veidot saikni starp jau viņiem zināmo un to, kas jāuzzina. Viņa dod iespēju bērniem meklēt savus ceļus un rosina bērnu domāšanu.

Kas ir labs jautājums? Tas ir uzaicinājums domāt, darboties, būt aktīvam.

Labs jautājums provocē, jo ir piepildīts ar iespējām un pat iespējām kļūdīties.

Labs jautājums ir produktīvs un provocē atbildi. Labs jautājums rada nākamo.

Veidot dialogu mācībās nozīmē veidot pāreju no kas, kurš, kur? - jautājumiem uz kādēļ un kā? - jautājumiem. Pirmie tiek saukti par „plānājiem” jautājumiem, otrie – par biežajiem (Fogartijs)². Ja skolotājs uzdod jautājumus, uz kuriem iespējama tikai vien atbilde, domāšana nevirzās dziļumā. „Bieži” jautājumi vaicā bērnam, vai viņš piekrīt, vai nē, liek minēt piemēru, sakārtot informāciju, grupēt...

Uzdevums (15 min)

¹ Fisher, R (2005). *Teaching children to think*, Nelson Thornes, Cheltenham, pag. 62.

² Oogarts, Robin (1999) *Hersenwerk in de klas*, APS, Utrecht. (Brain-compatible classrooms) pag 74.

Piemēri

Plānie jaut.	Biezie jaut.
Ko šis tev atgādina?	Kā šis tev atgādina kaut ko jau iepriekš zināmu?
Vai tu domā, ka šī ir laba doma ?	Kādēļ šī ir laba doma?
Tagad pamēģiniet pārvērst šos jautājumus biežajos" jaut.	
Kāds ir šīs filmas nosaukums?	
Kur es varu atrast šo informāciju?	
Kas ir autors?	
Kad tas notika?	
Kā tu to sauc?	
...	
...	
...	

Pārskatiet epizodi „Vecmāmiņas dzimšanas diena”. Kurus jautājumus tu uzdotu? Kādēļ?

Nodarbība 2b: Dialogs par dialogu

Ievads (5 – 15 min)

Īsumā atkārtojiet, kas tika pārrunāts iepriekšējā nodarbībā.

Pavaicājiet, vai ir radušies jauni jautājumi, tēmas. Ja ir, pārrunājiet tos.

Par dialogu (50 min.)

Kopīgi noskatieties video „Par dialogu”.

Ieteicams studentiem izsniegt dialoga latviskoto transkripciju (skat. nodarbības pielikumu)

Kādi jautājumi rodas? Pierakstiet jautājumus uz tāfeles.

Studenti grupē jautājumus un izvēlas vienu no jautājumiem apspriešanai.

Ieteicams strādāt ar iekšējo un ārējo apli, ja grupa lielāka par 10 cilvēkiem.

Vadiet diskusiju.

Izvērtējums (20 min.)

- Vai dialogs vienmēr ir piemērots mācībās?
- Kādos gadījumos jā/nē?
- Kāda ir dialoga nozīme?
- Vai tu domā, ka dialogs ir izklaide, grūts, laiku ēdošs, diskriminējošs pret tiem, kam izteikšanās nav stiprā puse, ir laba iespēja padarīt mācības interesantākas?
- Vai ir iespējams spriest par dialoga kvalitāti?

Stingri ieteicams pārrunāt

- Vai šīs nodarbība bija dialoga mācībās piemēri?

Literatūra

Nepieciešamā:

Raksts „Kādēļ stundās pielietot dialogu? Argumenti un liecības par labu ieguvumiem.”

Ieteicams:

- Fisher, R (2005). *Teaching children to think*. Nelson Thornes, Cheltenham.
- Lyle, S (2007). *Dialogic teaching: discussing theoretical contexts and reviewing evidence from classroom practice*. Website: Sophia

PIELIKUMS DVD „Par dialogu”

14:35

Manja: Atgriezīsimies pie Mevienas jautājuma. Es domāju, ka tas ir lielisks jautājums. Ludzu pasaki to vēlreiz Lūkam.

B: Kā viņš zina, ko tu ar to domā ?

B.: bet..

Manja: ļauj viņam atbildēt, jo viņa jautā Lūkam.

B.: Varbūt viņš drusku redz, ko tu domā.

B: varbūt viņš domā, ka tu ej gulēt kaut kādā smilšu kastē. Kad tu to parādi..

B.: Es gribu atbildēt Furkanam Tev vispirms ir jāizgudro zīmju valoda, lai to darītu.Es domāju, kā viņš lai zina, ko tu ar to domā, ka tu gribi ar viņu sazināties zīmju valodā...

B: Bet varbūt viņi ..piemēram, vakardien, ..jau izdomāja zīmju valodu. Tad Lūks izdara tā un saka “vai tu nāksi ārā spēlēties?”, un otrs saka – labi, es iešu.

Manja: Mevienas jautājums ir ļoti interesants. Es nezinu, vai jūs arī tā domājat. Bet, Meviens – vai tu domāji.. labi, zīmju valoda, .. bet kā mēs sapratīsim viens otru? Tas ir tas, ko tu domāji? Kurš viņai var palīdzēt?

B: Vai tam jābūt draugam? Vai tas var būt arī kāds cits?

Manja: izskaidro!?

B.: Es domāju, ja tu to dari ar savu tēti vai mammu, vai kādu citu ģimenes locekli, attēlot ir pat grūtāk. Kādēļ tam jābūt ar draugu?

B: Jā, bet..

16:15

Manja: Vai jūs atceraties zīmju valodas nozīmi? Kādēļ mēs par to runājam? Vēlreiz – kādēļ mēs par to runājam? Vessel, vai tu atceries?

B: Jā

Manja: tas, citstarp, notika drusku arī tevis dēļ – attēlošana lika mums par to runāt

B: ja kāds stāv pret otru ar muguru, tad viens otru diez ko labi nevar saprast.

Manja: un kā mēs nonācām pie zīmju valodas...ko Meviens saka ... ka tu satiec kādu kaut kur ... un sāk veidot zīmju valodu. Kā mēs pie tā nokļuvām?

B.: Es nevaru atcerēties

B: Bet mums būtu jāfilosofē par “bērnu”?

Manja: vai tev šis nepatīk?

B: Jā, man patīk,, bet mums bija plānots filosofēt par “bērnu” .

Manja: Jā, tas ir tas, ko tu nupat sacīji Vai mums būtu uz vietas jāpārtrauc.?

B: Nē, nē, nē:

Manja: varbūt, ka tev taisnība, bet es domāju, ka šī saruna tik jauki virzās. Dan?

B: Es gribu atgriezties pie tā, ko teica Vessel's ... jo viņš nupat teica..kaut ko par zīmju valodu... Pieņemsim, ka citās valstīs ir citāda zīmju valoda.

Manja: Boas?

B Draugs, vai anglis vai spānis un tu kaut ko attēlojat, bet tu nevari sacīt, ka šī zīme) nozīmē, piemēram, es nāku pie tevis” Viņam var būt cita valoda.

B.: varbūt viņš saprot nelielas lietas..kā pludmalē... un tad kā šis .. peldēt(rāda)

B: domāju, ka viņš sapratīs. Viņš, iespējams, arī māc peldēt.

B.: Varbūt viņš nesaprot.

18:10

Manja: Kā tu kādam vari iemācīt tevi saprast? Kā to var izdarīt?

B.: Reiz es Francijā biju nelielā pludmalē. Tur bija neliels baseins, un es biju noķēris ļoti daudz krabjus, un laidu tos atpakaļ.brīvībā. Tas cilvēki uzreiz tos sāka ķert. Man bija tādi kā draugi. Vienam bija 15, otram 9 gadi : Viņi runāja franciski, bet viņi patiešām saprata, ko es domāju. Jo es ieraudzīju krabja skeletu, un ieliku to baseinā. Viņi zināja, ka es to es palaidu vaļā. Tad es izdarīju tā (kustība) uz krabi.

Manja: cik lieliski, bet kā tu droši zini, ka viņi tevi saprata? Kā viņi to parādīja?

B: viņi vienkārši sāka man palīdzēt atbrīvot tos krabjus, jo tie patiešām sāka pagurt..

Manja: Kurš var atbildēt uz šo?

B: varbūt, ka Francijā viņi saprata, bet, pieņemsim citā valodā, vai kur netiek lietota zīmju valoda, tad. ir ļoti jocīgi tā darīt. Tad viņi nesaprot un saka

B: tieši kā es nupat teicu, varbūt viņi var peldēt. Un kad tu dari tā (rāda), tad ir saprotami.

[kopā]

Manja: Niko, Niko?

B: daži bērni arī dažkārt zina citu valodu? Tad nav nepieciešams runāt franciski vai kā ...varbūt viņi saprot, ka tu esi spānis, kad tu esi sanis...

B.: Kā to var zināt?

20:14

Manja: bet, tā kā es domāju, ka ir ļoti svarīgi, lai mēs kopīgi šo atrisinātu.. Es prātoju, vai es domāju, vai..., jūs kādreiz..vai mēs padarām to pārlietu grūtu mums

pašiem..mums jāiemācās un mums vajag iemācīties valodu, un mums jāiemācās ... vai tas nav ļoti vienkāršs ceļš?...

B.: jā, ja tev ir draugi, tu vienkārši pavaicā vārdu spāniski vai...ko tas nozīmē? Un tad viņš izskaidro.

Manja: bet kā tu to pavaicāsi? Tu kādu satiec, ka tu viņam to pavaicāsi??

B: varbūt var aizbraukt uz Spāniju pie drauga, un viņš runā spāniski ļoti labi.. ... un tad viņš iemāca tevi runāt spāniski.

Manja: tā tad, tu gribi kādu kopā ar tevi, kas tev iemāca valodu. Tas ir ļoti labs risinājums.

[kopā]: varbūt kopā ar ģimeni, ne draugu..

Manja: Soraja?

B Es tikai gribu atbildēt Marjai , kas teica, ka kā ir, ja tu nevari saprast. Man tā reiz bija. Es ar mammu biju Turcijā. Tur man bija draudzene un es teicu.. es vēlos spēlēt sunīšus, bet viņa nesaprata. Tad es viņai drusku parādīju, un viņa saprata.

Visi kopā

Manja: kā tu.. kā tu.. Mani interesē... nezinu par citiem.. nezinu par citiem.. Kā tu to viņai parādīji?...kā tu panāci, ka viņa saprot?

B: (zīmē uz grīdas) es stāvēju te, un viņa –Tad es uzsitu viņai un skrēju prom. Un darīju tā (rāda) Tev jādara tā, un viņa nāca man līdzi. Tad viņa drusku saprata.,

B.: kā tu zini, droši zini, ka viņa tevi saprata? Varbūt, ka viņa tevi tikai atdarināja?,

B.: nē, jo es nebiju to vēl izdarījusi.

B Bet, ja tu piesit kokam, tu piesit kokam, bet ne īstajam.

Manja: nē, bet vēl es dzirdu no viņas – jauki, ko tu saki, jauki ka tu saki, bet es arī saku... varbūt, ka nepareizi, lūdzu, esi godīga, labi? –

Ka tev arī jātic, ka viņa saprot tevi. Vai tu domā, ka ir jauki ticēt, ka viņa tevi saprot?

Ka tas ir patīkami?...

B.: drusku jā

Manja: drusku... ko tu vēl domā? Kādēļ tu domā , k ir svarīgi, lai viņa tevi saprot?

B: Ja viņa saprot, ir vieglāk. Ja viņa tevi nesaprot, tad viņa tevi atdarina.bet viņa to nedarija, jo darīja arī citas lietas. .

B. Tātad ikreiz, kad tu kaut ko gribēji kaut ko kopā ar viņu darīt, tev bija viņai tas jāparāda.

Bet varbūt. varbūt.. paskat, piemēram....varbūt, ja tu tici, ka otra persona tevi saprot, ir

vieglāk nekā ja tu tam netici? Jo tad tu parādīsi dažādas lietas, ko viņa nesapratīs nepavisam. Bet, ja tu tici, ka sapratīs varbūt, ka tad ir vieglāk parādīt?

Manja: vai tad draudzība ir īsta? Ja tu tai tici, bet varbūt patiesībā tā nav? Simon?

B: Varbūt ,ka tā.

Manja: Kādēļ varbūt?

B: Var būt arī ...eh eh he...ka netici un ka tev ir neliela problēma. Lielākoties, var zināt, vai tic, vai nē , jo viņa ir tavs draugs.

Manja: svarīgāk ir, ka tev tas patīk, ka jums abiem tas patīk, vai ka citiem tas patīk.

B: Abi

Manja: Kuram ir citas domas??

B: ja es brīvdienās dodos kopā ar Simonu, un man tas nepatīk, bet Simonam patīk, tad es vienmēr sacīšu kad mēs brauksim mājās? , kad mēs brauksim mājās Tad Simons teiks: mēs paliekam gadu. Tad es saku: Es braucu mājās, ka esmu garlaikots, un tad Simons saka: tagad esmu viens un man nav draugu.

DIALOGA NEPIECIEŠAMĪBA PERSONISKAJĀ IZAUGSMĒ UN SOCIĀLAJĀ DZĪVĒ

Ieva Rocēna, Latvija

3. DIALOGA NEPIECIEŠAMĪBA PERSONISKAJĀ IZAUGSMĒ UN SOCIĀLAJĀ DZĪVĒ

Ieva Rocēna, Latvija

Ievads

Šobrīd daudzās ES valstīs īpašu uzmanību pievērš pilsoniskajai izglītībai, kas vērsta uz atbildīgu, labi informētu un sabiedrības dzīvē aktīvu cilvēku, kuri spēj veidot pozitīvas attiecības un cienīt cilvēku dažādību, audzināšanu.

Dialogs personiskajā izaugsmē un sociālajā dzīvē var būt noderīgs vismaz divējādi:

- 1) tas palīdz attīstīt prasmes un iemaņas, kas nepieciešamas dzīvei sabiedrībā un kopīgas dzīves radīšanai;
- 2) tas palīdz pētīt un padziļināt izpratni par jēdzieniem, kas saistāmi ar sabiedrības dzīvi (sabiedrība, brīvība, atbildība, taisnīgums, uzticība, identitāte/daudzveidība u.c.)

Sagatavošanās

- Studentiem jāizlasa raksti „Dialogs, patība un izglītība”, „Pētnieku kopiena un dialogs”
- Sakopējiet izdales materiālus
- Sagatavojieties atskaņot dziesmu
- Studentiem jāizvietojas aplī vai u formas grupā

Resursi

Lieli papīri, A4 papīrs, līmlapiņas, līmlenta/lipekļis

Dators u.c.,

Flomasteri

Nodarbībai 4a

Dž. Lenona dziesma “Imagine” ieraksts (<http://www.youtube.com/watch?v=6GAHFrLaxzM>)

CD atskaņotājs vai dators

Izdales materiāls – dziesmas teksts (1. pielikums)

Nodarbībai 4b

Raksts „Pētnieku kopiena un dialogs”

DVD

Uzdevumi

- Studenti ir noskaidrojuši, kādas zināšanas/prasmes/ attieksmes ir svarīgas dzīvei sabiedrībā
- Studenti zina dialoga nozīmi personiskajā izaugsmē un sociālajā dzīvē (Menon projekta ietvaros)
- Studenti ir piedalījušies kopīgā dialogā un reflektējuši par to.

Filosofiskie jēdzieni

- Kopiena/savienība
- Es un citi
- Komunikācija
- Sadarbība
- Cieņa
- Brīvība un cieņa
- Tiesības un pienākumi
- Atvērtība
- Rūpes
- Uzticība

Nodarbība 4a „Dzīvot kopā”

1. Ierosināšana (15 min.)

- Lūdziet studentiem individuāli uzrakstīt vienu pozitīvu un vienu negatīvu aspektu viņu dzīvei sabiedrībā: a) skolā b) pilsētā c) valstī (3 -5 min.)
- Studenti pārrunā atbildes pāros, pamatojot savas izvēles (10 min.).
- Kopīgi grupā pārrunājiet – ko jūs atklājāt? (5-7 min.)

2. Jautāšana/sagatavošanās diskusijai (15 min.)

- Izniedziet Dž. Lenona dziesmas tekstu kopijas
- Noklausieties dziesmu.

- Lūdziet studentus pārdomāt dziesmas ideju un formulēt jautājumu (viņi var strādāt individuāli, pa pāriem, pa 3). Jautājumus raksta uz A4 papīriem lieliem burtiem un pievieno autora/u vārdu/s. Jautājumus apkopojiet, piestiprinot pie sienas vai tāfeles.
- Izvēlieties visfilosofiskāko/auglīgāko jautājumu diskusijai, kas palīdzētu noskaidrot, ko nozīmē „dzīvot kopā”.

3. Filosofiskais pētījums (30 - 40 min.)

Vadiet diskusiju, izmantojot dažādas FB tehnikas – uzdodot jautājumus, pievēršot vērību argumentiem, paskaidrojumiem, piemēriem, kā arī būtiskiem filozofiskiem jēdzieniem (piem. sabiedrība, cieņa, brīvība, atbildība, taisnīgums u.c.) un apkopojot galvenās idejas.

Dialogā izmantojamie jautājumi:

- Kādā sabiedrība jūs vēlētos dzīvot?
- Kādām vērtībām būtu jābūt sabiedrības pamatā?
- Kas sabiedrībā rada konfliktus?
- Kāda nozīme komunikācijai konfliktu risināšanā?
- Kādēļ komunikācija ne vienmēr darbojas?
- Vai individuāla persona ir atbildīga par dzīvi sabiedrībā, kurā dzīvo?
- Kā individuāla persona var piedalīties/dot ieguldījumu sabiedrības dzīvē?

Ja ir atbilstoša situācija, ieteicams izvēlēties kādu filozofisko jēdzienu noskaidrot tuvāk ar vingrinājuma palīdzību. (skat. 2. pielikumu)

4. Refleksija (10 min.)

- Lūdziet studentiem pierakstīt 1-2 piemērus, kā viņi personiski var dot ieguldījumu sabiedrības labklājībā (vai atbildības/cieņas/brīvības/taisnīguma veicināšanā). Esiet elastīgs un izvēlieties dialoga kontekstam atbilstošu vingrinājumu!
- Studenti dalās savās domās ar grupu.

5. Meta-diskusija grupā (10 min.)

- Vai mēs klausījāmie viens otrā?
- Vai mēs attīstījām viens otra idejas?
- Vai tu juties cienīts/brīvs?

- Kādā nozīmē šī grupa ir kopiena/sabiedrība?

Nodarbība 4b: „Kā dialogs var palīdzēt personiskā un sociālā izaugsme?”

1. Ierosināšana (10 – 15 min.)

- Strādājot pa pāriem (vai grupās pa 4), studenti vienojas par 3 zināšanām/prasmēm/attieksmēm (kopā 3) kas svarīgas, lai dzīvotu sabiedrībā (kopienā/valstī). Katra atbilde tiek rakstīta uz atsevišķas līmlapiņas un piestiprināta pie sienas vai tāfeles
- Apkopojiet un grupējiet viedokļus. Rosiniet izteikt īsus, kodolīgus pamatojumus.

2. Lasīšana nodarbības attīstībai (25 - 30 min.)

- Studenti individuāli uzraksta 3-5 idejas, kā dialogs var veicināt kādu konkrētu zināšanu/prasmi/attieksmi, kas minētas iepriekšējā vingrinājumā (katrs izvēlas 3-5 no saraksta). (5-7 min.)
- Sadaliet studentus 3 grupās. Katra grupa lasa vienu no raksta „Pētnieku kopiena un dialogs” sadaļām: „Akmeņi ūdenī”, „Kopīgs uzdevums – pētnieku kopienas veidošana”, „Laba domāšana un ieinteresēta domāšana”.
- Lasīšanai studenti izmanto īpašu tehniku – ar „+” atzīmēt idejas, kas viņiem ir jaunas, kas papildina viņu pašu domāšanu un ar „?” – idejas, kas rada šaubas, jautājumus. (20 min.)

3. Kopīga diskusija

Vispirms pārrunājiet idejas, kas bijušas jaunas.

Pārrunājiet idejas, kas rada šaubas, jautājumus. Vadiet diskusiju, stimulējiet domu lidojumu un palīdziet padziļināt to.

Ieteicamie DVD slaidi: „Dialogiskā subjektivitāte”, „Dialogs kā strppersonu attiecības”, „Ko var darīt?” no „Kādēļ pretim dialogam” un „Filosofiska attieksme”no „Filosofiska jautāšana un noskaņojums”

Ja diskusija ir īsāka, ieteicams izmantot DVD video „Rūpes” vai „Kas es esmu? Kas ir individualitāte?” no video arhīva, lai analizētu, kā iepriekš pārrunātās tēmas (rūpes/ cieņa/radošums u.c.) parādās bērnu diskusijās.

5. Refleksija (10 – 15 min.)

- Studenti individuāli pārdomā abas nodarbības un veido zīmējumu, iesaistot trīs jēdzienus: Dialogs – Es – Sabiedrība.
- Zīmējumus aplūko kopīgi grupā. Ja ir vēlme, var pārrunāt.
un/vai

5. Meta-diskusija grupā (10 min.)

- Vai citi palīdzēja tev domāt?
- Vai tu palīdzēji citiem domāt?
- Ko tu iemācījies no citiem?
- Vai tu iemācījies kaut ko par sevi?

Literatūra

Nepieciešamā:

Raksts: „Pētnieku kopiena un dialogs.”

Ieteicamā:

- Sharp, Ann and Splitter Laurence. *Teaching for Better Thinking*. ACER The Australian Council for Educational Research 1995.
- Dewey, John. *Democracy and Education*. The Maximilian Company. 1916.
(<http://www.ilt.columbia.edu/Publications/dewey.html>)
- <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=054>
[EN](#)
- <http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=055>
[EN](#)

1. Pielikums

John Lennon IMAGINE

Imagine there's no heaven
It's easy if you try
No hell below us
Above us only sky
Imagine all the people
Living for today...

Imagine there're no countries
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion too
Imagine all the people
Living life in peace...

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will be as one

Imagine no possessions
I wonder if you can
No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world...

You may say I'm a dreamer
But I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world will live as one

Džons Lenons IEDOMĀJIES

Iedomājies, ka nav paradīzes
Tas ir vienkārši, ja tikai pamēģina
Nav elles zem mums
Virš mums ir tikai debesis
Iedomājies, visi cilvēki
Dzīvo šodienai...

Iedomājies, ka valstis nepastāv
To nav grūti izdarīt
Nav nekā, kā dēļ nogalināt vai mirt
Arī reliģijas nav
Iedomājies, visi cilvēki
Dzīvo mierā

Tu vari teikt, es esmu sapņotājs
Bet es neesmu vienīgais
Ceru, ka reiz tu pievienosies mums
Un pasaule būs vienota

Iedomājies, ka nav īpašumu
Interesanti, vai tu to spēj
Alkatība un bads nav nepieciešami
Cilvēku brālība
Iedomājies, ka visi cilvēki
Kopīgi dalās visā pasaulē

Tu vari teikt, es esmu sapņotājs
Bet es neesmu vienīgais
Ceru, ka reiz tu pievienosies mums
Un pasaule būs vienota

2. pielikums

Vingrinājums *Cieņa un necieņa*

1. Vai zemāk minētie piemēri ir cieņas vai necieņas izrādīšana? Izvēlies atbilstošāko atbildi!

	Cieņa	Necieņa	?
1. Ķircināt			
2. Apvainot			
3. Apšaubīt / uzdot jautājumus			
4. Neuzdot jautājumu			
5. Nepiekrīst			
6. Lielīt			
7. Sazināties			
8. Nesazināties			
9. Sacensties (ar kādu)			
10. Šmaukties			
11. Rūpēties			
12. Uzticēties			
13. Karot			
14. Neiesaistīties			

2. Vai minētie piemēri ir cieņa/ necieņa pret sevi pašu vai pret citiem?

Diskusijas jautājumi *Cieņa*

1. Vai tev patīk, ka tevi ciena? Kādēļ?
2. Vai tu cieni sevi? Kādēļ – jā/nē?
3. Vai tu cieni citus? Kādēļ – jā/nē?
4. Kā izpaužas cieņa?
5. Kā izpaužas necieņa?
6. Vai var cienīt citus, necienot sevi?

7. Vai var cienīt sevi, necienot citus?
8. Kas var tikt cienīts? Pret ko var izpausties cieņa?
9. Vai kaut ko/kādu var cienīt par daudz?
10. Vai ikviens ir pelnījis cieņu?
11. Ar ko atšķiras cieņa/ieciētība/vienaldzība?

Vingrinājums *Cieņa*

Vēlams izmantot nodarbības refleksijas fāzē.

Studenti strādā pa vienam vai pāros. Uz lielajām lapām uzraksta vārdu CIENĀ un ar katru šī vārda burtu izdomā atbilstošu vārdu vai apgalvojumu, kas raksturo jēdziena „cieņa” būtību.

C

I

E

Ņ

A

Rezultātus īsi prezentē visai grupai.

**KĀ KLASĒ VEIDOT PĒTNIĒKU KOPIENU?
GRUPU DINAMIKA UN MĀCĪŠANĀS
SADARBOJOTIES**

Erži Erček, Ungārija

6. KĀ KLASĒ VEIDOT PĒTNIĒKU KOPIENU? GRUPU DINAMIKA UN MĀCĪŠANĀS SADARBOJOTIES

7. *Erži Erček, Ungārija*

Uzdevumi:

Iepazīstināt studentus ar pētnieku kopienas iezīmēm, lomām, soļiem uc.

Izmantojot pieredzi, radīt priekšstatu par pētnieku kopienas grupu dinamikas procesiem.

Resursi:

Raksti „Pētnieku kopiena un dialogs”, „Dialoga veidošana, izmantojot filosofisko pētījumu”

DVD, ieraksts „Par dialogu”

DVD slaidi: Dialogiska atmosfēra 42. lpp., Dialogisks skolotājs 43. lpp,

Pētījuma uzsākšana 69. lpp, Pētījuma vadīšana 70-71. lpp, Jautājumi 62. lpp

Jautājumi, ko var izmantot klasē 72.lpp., 74 – 76. lpp

1. Ierosināšana

1. Noskatieties video fragmentu.

2. Pārrunājiet:

- Atmosfēru grupā
- Skolotājas piedāvāto uzvedības modeli
- Nodarbības iezīmes/ ar ko tā atšķiras no parastas mācību stundas?

2. Ievada informācija – interaktīva lekcija

Radoši kombinējiet DVD slaidus un šo informāciju

2.1. Pētījuma soļi

- Stimuls
- laiks domāšanai
- jautājumu uzdošana
- diskusija/dialogs
- noslēgums
- izvērtējums
- turpinājums

Šajā brīdī būtiski apzināties pētījuma soļus, lai vēlāk tos varētu atpazīt filosofiskajā pētījumā

2.2 Trīs būtiski aspekti pētījuma vadīšanā

A. Saturs

Jēdzienu analīze
Kritēriju izmantošana
Idejas kā „ķieģeļi”
Dialogiskais progress
Tulkošana (īkdienas izpratne un saistītas domas)

B. Attieksme pret saturu: spriešana

Pamatošana
Paš-refleksija
Atvērtība
Patiesības meklēšana
Izjautājoša attieksme
Kopīgs pētījums
Mācīšanās rezultāts

C. Attieksme pret citiem: rūpes

Rūpes un cieņa
Vienlīdzība
Aktīva klausīšanās
Bez aizspriedumiem
Pētījums sadarbojoties

2.3. Jautājumi, kas raksturīgi pētījumam

Jautājumi noskaidrošanai:

Ko tu domā, sakot.../ Ko tu domā ar...?

Vai tu apgalvo, ka...?

Kādā nozīmē tu lieto vārdu...?

Vai tu varētu minēt piemēru...?

Vai kādam ir jautājumi par...?

Jautājumi, kas izpēta pieņēmumus:

Ko viņa vēlējās pateikt?

Vai, tavuprāt, šis pieņēmums ir pamatots?

Kādēļ kāds vēlētos izteikt šādu pieņēmumu?

Vai šajā jautājumā ir slēpti pieņēmumi?

Jautājumi, kas izpēta iemeslus un pierādījumus:

Vai vari dot piemēru/pretēju piemēru, lai paskaidrotu savu viedokli?

Kāds ir iemesls tam, ko tu apgalvo?

Vai tu piekrīti viņas pamatojumam?

Vai šie pierādījumi ir pietiekami labi?

Uz kādiem kritērijiem tu balstījies, izsakot šo spriedumu?

Vai, tavuprāt, šis avots ir uzticams?

Jautājumi par uzskatiem vai perspektīvām:

Kā tu varētu izteikt šo domu savādāk?

Vai pastāv cits viedoklis par šo jautājumu?

Vai pastāv apstākļi, kuros tavs viedoklis varētu izrādīties kļūdains?

Ar ko Andra un Marijas idejas ir līdzīgas/atšķiras?

Pieņemsim, ka kāds tev nepiekrīt. Ko, tavuprāt, viņš teiktu?

Pieņemsim, ka kāds ieteiktu, ka...?

Vai tu varētu palūkoties uz šo jautājumu no cita redzespunkta?

Jautājumi, kas izpēta iesaistītās lietas un sekas:

Kas izriet no tā, ko tu apgalvo?

Ja mēs sakām, ka tas ir neētiski, kā tad rīkoties?

Kādas būtu iespējamās sekas, ja mēs tā uzvestos?

Vai tu esi gatavs pieņemt šīs sekas?

Vai, tavuprāt, šādā gadījumā tu izteiktu pārsteidzīgus secinājumus?

Jautājumi par jautājumiem:

Tavuprāt, vai tas ir atbilstošs jautājums?

Kādā veidā šis jautājums ir būtisks/piemērojams šajā situācijā?

Ko tu vēlies pateikt, uzdodot šo jautājumu?

1. Vingrinājums „Muzejs”

1. Katrs individuāli izvēlas un uzzīmē 1-2 priekšmetus, ko ievietotu 21.gs. muzejā. Pēc tam studenti apvienojas grupās pa 4 un veido vienu 21. gs. Muzeju, dodot tam nosaukumu un pamatojot savu koncepciju).
2. Katra grupa iepazīstina ar savu muzeju.
- 3.

4. Jautājumu formulēšana un pētījums

Studenti individuāli vai pāros formulē jautājumus. Rosiniet izdomāt filozofiskus jautājumus!

Jautājumus apkopojiet un vienu izvēlaties diskusijai.

Palīgjaudājumi

1. Kā mēs zinām vēsturi?
2. Kāda ir saikne starp objektiem un vēsturi?
3. Kas ir vēsturisks fakts?
4. Kas ir fakts?
5. Vai vēsturi ir iespējams zināt?
6. Vai mums ir kopīga vēsture?
7. Kas ir vēsture?

Pētījums var ievirzīties arī citā gultnē, piemēram, sarunā par to, kas ir muzejs. Ļaujiet tam attīstīties savu gaitu!

Palīgjaudājumi:

1. Kā mēs izvēlamies muzeja eksponātus?
2. Kurš to drīkst darīt?
3. Vai no jebkā var veidot muzeju?
4. Kādēļ muzeji ir/nav vajadzīgi?
5. Kas ir atmiņa?
6. Kā var zināt, kuri eksponāti ir vērtīgi?
7. Kas ir vērtība? u.c.

5. Refleksija par pētījumu

- Vai tika izpildīti pētījuma soļi?
- Vai tika pievērsta pietiekama vērība trīs pētījuma aspektiem?
- Ko mēs iemācījies?
- Kas ir mainījies, kopš sākuma? (jēdzieni, paš-korekcija, pieredze, attieksme utt.)

6. Apkopojums par grupu dinamiku PK

- Izmantojiet DVD tabulu, 56 lpp.
- Grupā pārrunājiet tabulu, piedāvājot piemērus no diskusijas
-

Individuālā refleksija

Lūdziet studentiem uzrakstīt

- Kā tu juties?
- Ko tu iemācījies?
- Kā tu vari izmantot PK savās nodarbībās?

Visbeidzot, jūs varat doties uz muzeju un izvērtēt, kas ir mainījies jūsu attieksmē pret to!

LĪDZTIESĪBAS SEKMĒŠANA: DIALOGS STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJAI

Daniela Kemi, Austrija & Fēlikss Garsija Morijons, Spānija

6. LĪDZTIESĪBAS SEKMĒŠANA: DIALOGS STARPKULTŪRU KOMUNIKĀCIJAI

Daniela Kemi, Austrija & Fēlikss Garsija Morijons, Spānija

Ievads

2008 bija Starpkultūru dialoga gads. Šajā nodaļā galvenie aplūkoti jautājumi ir : kā varam labāk saprasties? Ko nozīmē līdztiesība?

Nodarbība ir veidota dialogiska – mēs visi mācāmies viens no otra. Īpaša vērība pievērsta kognitīvajām, emocionālajām, sociālajām un morālajām prasmēm, kas tiek attīstītas filosofiskā dialogā.

Sagatavošanās

- Sakopējiet nepieciešamos materiālus
- Sagatvojiet papīru, flomāsterus

Resursi

- Vispārējās Cilvēktiesību Deklarācijas 1. pants
- DVD video „Par dialogue”
- Raksts: “Dialoga veidošana, izmantojot filozofisko pētījumu”
- pielikumi
- papīri, zīmuļi
- lieli papīri
- dažādu krāsu flomāsteri, krītiņi

Filosofiskie jēdzieni

- kultūra
- līdztiesība
- iztēlošanās
- sapratne
- globalizācija
- komunikācija

Uzdevumi

- Student izprot jēdzienu „līdztiesība”
- Studenti ir padziļinājuši izpratni par dialoga veidošanu, izmantojot filozofisko pētījumu
- Studenti pazinās starpkultūru saprašanās nozīmīgumu
- Studenti apzinās filosofiskos instrumentus, ko var izmantot, pārbaudot stereotipus un aizspriedumus
- Studenti ir vingrinājuši iztēli, iedomājoties nākotni

Nodarbība 6a: Līdztiesības zeme (90 min.)

Ierosināšana (45 min.)

- Izlasiet pirmo “Vispārējās Cilvēktiesību deklarācijas” pantu. (15 min.)
- Rosiniet studentu iedomāties Līdztiesības zemi, kur nepastāv diskriminācija
- Studenti Grupās pa 3-5 studenti uz papīra īsi rada idejas, kā šī zeme izskatītos, kā tajā būtu dzīvot. (5 min.)
- Katrai grupai iedodiet lielu lapu un krāsainos flomāsterus/zīmuļus. Grupas uzdevums ir uzzīmēt, izdomāt savu Līdztiesības zemes karti, likumus, utt. (20 min.)
- Grupas prezentē savus darbus.

2. Diskusija: (35 min.)

Grupās pārrunājiet, kas ir līdztiesība un kā iespējams izveidot Līdztiesības zemi.

Palīgjautājumi

- Ko “līdztiesība” nozīmē tev?
- Kādas ir galvenās Līdztiesības zemes iezīmes?
- Kas jāmaina, lai pastāvošo sabiedrību pārvērstu Līdztiesības zemē?
- Ko tu vari darīt, lai veidotu Līdztiesības zemi?

3. Plenārdiskusija

Kurus jautājumus grupas pārrunāja? Ko studenti tagad domā par līdztiesību?

Kas diskusijā bija interesants?

4. Kāda bija diskusijas nozīme? (10 min)

Vai izdevās atrast kritērijus un tos formulēt?

Vai klausījāmajiem viens otrā?

Vai domājām kopā?

Vai kāds piedāvāja konkrētus piemērus?

Nodarbība 6b: Dialogs starpkultūru komunikācijai (90 min.)

1. Ierosināšana (20 min.)

- Studenti sēž aplī. Izdaliet studentiem tekstu.
- Studenti skaļi lasa tekstu.
- Iedodiet katram papīra lapu, uz kuras jāuzraksta jautājums.

2. Darba gaitas veidošana (15 min.)

- Skolotājs savāc jautājumus un skaļi nolasa tos.
- Jautājumi tiek salikti cepurē, kastē. Viens tiek izlozēts.

3. Filosofiskais pētījums (45 min.)

Vadiet filosofisko pētījumu, izmantojot atbilstošas tehnikas un instrumentus.

Palīgjautājumi:

- Kas ir starpkultūru komunikācija?
- Kā cilvēki sazinās viens ar otru?
- Kādus komunikāciju veidus tu zini?
- Kā cilvēki dažādās valstīs komunicē vien ar otru?
- Kas ir starpkultūru dialogs?
- Kādēļ starpkultūru dialogs ir būtisks?

Nobeigumā salīdziniet jēdzienus „filozofisks dialogs” un „starpkultūru dialogs”

4. Meta-diskusija? (10 min)

- Vai mēs domājam kopā?
- Vai mums bija īsts dialogs?
- Vai tas bija filosofisks?
- Vai mēs pietiekami ieklausījāmies?
- Vai piedāvājām argumentus un jautājām?
- Vai mums bija starpkultūru dialogs?
- Vai mēs sadarbojāmies kā filosofiskā pētījuma grupa?

Literatūra:

Nepieciešams:

Raksts „Dialoga veidošana, izmantojot filozofisko pētījumu.”

Ieteicams:

- The convention of the Human Rights
- <http://www.equalityhumanrights.com/en/yourrights/humanrights/Pages/Introductiontohumanrights.aspx> Introduction to human rights
- Sharp, Ann and Splitter Laurence: *Teaching for Better Thinking*. ACER The Australian Council for Educational Research 1995.

FILOSOFISKAIS PĒTĪJUMS MĀKSLĀ

Daniela Kemi, Austrija

7. FILOSOFISKAIS PĒTĪJUMS MĀKSLĀ

Daniela Kemi, Austrija

Ievads

“Attēls runā tūkstoš vārdiem”. Vizuālie stimuli var būt gan spēcīgi informācijas nesēji, kā arī rosināt interesi un domāšanu. Zīmējumi, gleznas vienlaikus ir arī svarīgi pašizpaušmes un komunikācijas līdzekļi, ne tikai tiem, kuri dod priekšroku vizuālajam domāšanas stilam, bet arī tiem, kuriem ir grūtības izteikties mutiski.

Sagatavošanās

- Ikvienam studentam uz nodarbību jāatnes kaut kas skaists
- Sagatavojiet papīru un flomāsterus
- Sagatavojiet attēlus/ fotogrāfijas/reprodukcijas...
- Pārlicinieties, ka tehnika darbojas

Resursi

- Attēli
- DVD: Video: „Daba un kultūra” un „Raugoties attēlā”
- Studentu atnestie priekšmeti

Filosofiskie jēdzieni

- uztvere
- nozīme
- kopīgais un atšķirības
- māksla
- skaistums

Uzdevumi

- Studenti ir izkopoši spēju atpazīt filozofiskus jēdzienus
- Studenti ir padziļinājuši izpratni par dialoga veidošanu, izmantojot filozofisku pētījumu.

- Studenti labāk apzinās nepieciešamību uzdot jautājumus, pētīt jēdzienus un mācīties no citiem
- Studentiem ir priekšstats par filozofiskajiem instrumentiem, ko var izmantot savos mācību priekšmetos

Nodarbība 8a: Pētīt estētiskus principus (90 min)

1. Ierosināšana: (35 min.)

1. Studenti sēž aplī, katram priekšā priekšmets, ko viņš uzskata par skaistu.
2. Katrs paskaidro, kādēļ izvēlējies tieši to priekšmetu. Atbildi pamato.

Piemēram:

“Es izvēlējos šo gleznu un domāju, ka tā ir skaista, jo tajā ir daudzveidīgas krāsas.”

„Es atnesu mazo sunīti un domāju, ka tas ir skaists, jo tas ir mīksts.”

Kad visi izteikušies, lūdziet studentiem formulēt jautājumu. Katram vismaz 1.

Apkopojiet jautājumus .

2. Diskusija (35 min. including plenary session)

Grupās pa 5 studenti diskutē par vienu no jautājumiem

Palīgjautājumi

- Vai lietas ir skaistas pašas par sevi?
- Kas ir skaistums?
- Vai ir atšķirības starp skaists un skaistums?
- Vai skaistumu var sajust?
- Vai kaut kas var būt skaists un neglīts vienlaikus?

3. Grupas diskusija

Kurus jautājumus grupas izvēlējās? Kādēļ?

Vai mainījās tavs priekšstats par skaisto?

Kas diskusijā bija interesants?

4. Meta diskusija? (20 min.)

- Vai mēs spējam kopīgi izstrādāt kritērijus?
- Vai kāds piedāvāja labus argumentus?
- Vai kāds uzdeva jaunu/s jautājumus?
- Vai kāds piedāvāja konkrētus piemērus?
- Kas tev patika/nepatika?

Nodarbība 7b : Kas ir māksla? (35 min.)

Ierosināšana:

1. Uz lielām papīra lapām uzzīmējiet 3 lielus aplus. Pie viena uzrakstiet: māksla, pie otra – nav māksla, pie trešā- ?.
2. Studenti tiek sadalīti pāros. Katram pārim iedodiet sarakstu ar lietām.
3. Studentiem jāizvēlas, kuru priekšmetu viņi ievietos kurā aplī.
4. Sauciet pēc kārtas priekšmetus un uzaiciniet visus studentus reizē novietot kartiņas apļos. Kura atbilde ir „pareizāka”? pamatojiet!
5. Jūs varat palīdzēt procesā, izceļot, kādi mākslas kritēriji parādās.

Priekšmetu saraksts

1. Pastkarte ar „Monas Lizas”reprodukciju
2. glezna „Mona Liza”
3. 4-gadīga bērna glezna
4. komiksi
5. Ferrari
6. patiešām labs joks
7. slikts joks
8. Patrīcijas kleita
9. Gucci kleita
10. gleznas “Mona Liza” kopija
11. grafiti

12. popdziesmas
13. slavena mākslinieka galerijā izstādītas asinis
14. tavu brīvdienu fotogrāfijas

2. Diskusija: (35 min.)

3. Apkopojums

- vai tu zini, kas ir „māksla”?
- Kādi ir galvenie kritēriji, kas jāņem vērā?

4. Meta-diskusija? (20 min.)

- Vai tu uzzināji ko jaunu?
- Vai visi uzdeva jautājumus?
- Kā diskusija attīstījās?
- Kas tev patika/nepatika?

Literatūra

- Raksts „Pētnieku kopienas un dialogs.”
- Williams, St., Newton, K., Fehily, C. (2003), *Talking Pictures. Thinking through photographs*. Imaginative Minds Ltd.

FILOSOFISKAIS DIALOGS ZINĀTNĒ

Robs Bartels, Nīderlande

8. FILOSOFISKAIS DIALOGS ZINĀTNĒ

Robs Bartels, Nīderlande

Ievads

Šo pētījumu sāksim ar jautājumu, kas kopīgs visām zinātnēm: kas ir reāls? Tālāk pētīsim, kādi specifiski jautājumi raksturīgi dažādām zinātnēm. Un turpināsim ar jautājumu – kas ir būtiskākais jautājums?

Nodarbības otrā daļa paredzēta, lai praktizētos diskusijas plānu veidošanā dažādās zinātnēs.

Sagatavošanās

Sagatavojiet atbilstoša skaita kartona kartiņas ievadvingrinājumam

Apdomājiet, kādi ir katras zinātņu nozares galvenie filozofiskie jautājumi

Sagatavojiet lielas papīra lapas diskusijas plānu veidošanai.

Resursi

Nodarbībai 8b

- DVD: Video ieraksts “Daba un kultūra”

Uzdevumi

1. Studenti ir uzlabojuši spēju atpazīt filozofiskas tēmas un jautājumus zinātnē, ko viņi māca: fizikā, bioloģijā, ģeogrāfijā, ekonomikā, vēsturē.
2. Studenti ir uzlabojuši prasmes, kas nepieciešamas filozofiska dialoga veidošanai attiecīgā mācību priekšmetā:
3. a. viņi prot formulēt būtisku jautājumu
4. b. viņi prot veidot diskusijas plānu
5. c. viņi spēj novērtēt diskusijas plānu pēc dialoga/pētījuma veikšanas

Nodarbība 8a: Kas ir būtiskākais jautājums?

Ievads Kas ir reāls? (30 min.)

Iedodiet katram studentam pa tīrai kartiņai.

Uzaiciniet studentus izvēlēties no viņu mācītās zinātnes kaut ko, par ko viņi ir pārliecināti, ka tas ir patiešām reāls.

Pavaicājiet, vai izvēlēta tēma visiem šajā grupā liksies tikpat reāla. Ja kāds par to šaubās, aiciniet viņu pārrakstīt teikumu.

Savāciet kartiņas un izdaliet tās atkal tā, lai ikvienam būtu kāda cita kartiņa.

Telpas vidū uz galda uzlieciet trīs uzrakstus:

Reāls/nav reāls/ nav nekāda sakara ar reālo

Visi izsaka spriedumu par to, kas uzrakstīts uz viņu kartiņas un novieto to pie attiecīgā uzraksta.

Sāciet ar grupu „nav reāls” un jautājiet teikuma autoram un oponentam pamatot savu viedokli.

Tas ir aizsākums filosofiskam dialogam „kas ir reāls”?

Filosofiski jautājumi zinātnēs (20 min.)

Jautājums, kas ir reāls, ir skaidri saistām ar zinātnēm:

- Bieži zinātnieki runā par lietām, kas nevienam nav saskatāmas un sataustāmas (kvanti, atomi, melnie caurumi)
- Kas ir reāls vēsture? Visiem notikumiem ir dažādas interpretācijas
- Vai ir kas tāds, kāds ir „zināms” un tāds arī neapšaubāmi paliek turpmākajos gadsimtos?
- Kas ir jūsu mācāmā priekšmeta zināšanu pamatā/ Uz kā tā balstās?

Filosofija apspriež ne tikai zināšanas, bet pievēršas arī cilvēka situācijai; ētika, metafizika, valoda u.c., ir plašs spektrs pieeju, kas padara iespējumu filozofisku jēdzienu atpazīšanu dažādās zinātnēs.

Prāta vētra

Kopīgi turpiniet aizpildīt tabulu

Fizika	Bioloģija	Ģeogrāfija	Vēsture	Ekonomika
Visums	evolūcija	kultūra	Vēsture	peļņa

elementi	dzīvība	tautas	fakts	tirgus
kustība	sugas	robežas	revolūcija	labklājība
...	...	...	...	...

ASV pastāv skolu kustība (The Coalition of Essential Schools) , kurās visa mācību programma tiek veidota, par pamatu ņemot jautājumus. Viņi aizstāv viedokli, ka mācību saturs jāorganizē nevis ap atbildēm, bet ap jautājumiem. Jautājumi kā izejas pozīcijas tiek izmantoti visos skolas līmeņos mācību. Tie var būt gan visu skolu aptveroši, gan tādi, ko bērni uzdod nelielās grupiņās. Tie vienmēr ir augstākā līmeņa jautājumi, piemēram:

- Kas ir izaugsme?
- Kam pieder šī valsts?
- Kas ir cilvēks?

Šāda veida jautājumi tiek pētīti visa skolas gada garumā.

Kādus jautājumus mēs varam formulēt, izmantojot jēdzienus, ko minējām?

Studenti formulē jautājumus.

Piemēri:

- Kādēļ pastāv dažādas kultūras?
- No kurienes rodas kustība?
- ...
- ...

P.S. Pievērsiet vērību, ka , piemēram, jēdziens „kustība” attiecināms ne tikai uz fiziku.

Šī izglītības kustība ir izveidoji metodi, kā veidot mācības, izejot no jautājumiem.

Jautājumu attīstīšanā viņi izmanto pakāpes: fokusjautājumi, sākotnējie jautājumi, utt.

Sīkāku informāciju var atrast: www.essentialschools.org

Vingrinājums izmantošanai klasē: kas ir būtisks jautājums? (40 min.)

Jautājumu tīkls

Zinātnēs tiek aplūkotas dažādas tēmas (Franču revolūcija, Arhimēda likums, akcionārs utt.) Ir skaidrs, ka ir pietiekami daudz tēmu, ko iztirzāt, bet kā ir ar jautājumiem? Saprotams, ka iespējami daudzi jautājumi, bet kas gan ir būtiskais jautājums?

Šī vingrinājuma mērķis ir iemācīties formulēt jautājumus, izejot no tēmas. Vingrinājumā analizēsīm jautājumus.

Studenti veido grupas (aptuveni pa 4) tā, lai vienā grupā ir viena mācību priekšmeta skolotāji.

Uzdevums:

Izvēlieties kādu sava mācību priekšmeta tēmu:

- Arhimēda likums
- Franču revolūcija
- akcionārs

Ap šo tēmu veidojiet jautājumu tīklu (domu kartes veidā). BET svarīgi ir formulēt jautājumus, ne tēmas, asociācijas!!

- Dariet to ātri un radoši
- Jautājumus rakstiet vismaz 10 minūtes, kamēr tie plūst.

Analizējiet jautājumus! Vai tos var grupēt? Kurš ir būtiskākai no visiem?

Mēģiniet panākt vienprātību.

Vingrinājuma noslēgumā noklausieties visu grupu priekšlikumos.

Pārrunājiet, kādēļ izvēlētais jautājums ļauj iniciēt filosofisku dialogu par attiecīgo tēmu?

Kas tam raksturīgs?

- ...
- ...
- ...

- ...

Kritērijus var formulēt arī :

- Kā var atpazīt būtiskos jautājumus?
- Kā mēs varam formulēt būtiskos jautājumus?

Visi materiāli tiek saglabāti nākamajai nodarbībai, kurā studenti veido diskusiju plānus.

Literatūra

Nepieciešams

- Raksts „Dialoga veidošana, izmantojot filosofisko pētījumu”

Ieteicams:

- Fisher, R (2007). *Teaching children to think*, chapter 8 Teaching for thinking across the curriculum. Nelson Thornes, Cheltenham.

